

MŰVÉSZETI ÉLET ÉS IRODALOM

MEGALAKULT A MŰVÉSZETI MŰZEU-MOK BARÁTAINAK EGYESÜLETE. Művelő társadalmunk nemcsak meleg érdeklődéssel kíséri a hazai nagy múzeumok fejlődését, hanem teljesen átérzi azt a hivatást, mely múzeumaink erkölcsi és anyagi támogatása tekintetében reája vár. Ennek köszönhető, hogy az elmúlt hetekben egyöntetű társasággá szervezkedtek mindazok, akiket a művészet szeretele fűz össze és akiknek támogató készsége a művészetek kincsait gyűjtő múzeumok felé fordul. Polyó évi június hó 20-án tartotta meg alakuló közgyűlését a *Művészeti Múzeumok Barátainak Egyesülete*, melynek célja a Szépművészeti Múzeum és az Iparművészeti Múzeum támogatása. Az alakuló közgyűlés az egyesület elnökévé *frankól Esterházy Pál gróft* választotta meg és a többi tisztségeket a következőképpen töltötte be. Alnölkök: Zichy János gróf, Popovics Sándor és Kohner Adolf báró; főtitkár: Herzfelder Gábor dr.; titkár: Lajer Károly dr. és Oroszlán Zoltán dr.; ügyész: Wittmann Ernő dr.; pénztáros: Neumann Miksa dr.; ellenőr: Pap Géza báró; a választmány tagjai: Balás Béla, Baumgarten Nándor dr., Glück Frigyes, Herzog Mór Lipót báró, Kornfeld Mór báró, Majovszky Pál dr., Nemes Marcell, Preszly Elemér, Scitovszky Tibor, Ugron Gábor, Weiss Flórip és Wolfner Gyula, továbbá Petrovics Elek dr., a Szépművészeti Múzeum főigazgatója és Végh Gyula dr., az Iparművészeti Múzeum főigazgatója hivatalból tagjai az egyesület választmányának, és két-évenként felváltva viselik az ügyvezető-igazgatói tiszteit. Az egyesületnek már a megalakuláskor 16 alapító és 96 rendes tagja volt.

A „LECHNER ÖDÖN TÁRSASÁG” megalakulása. Lechner Ödön, a nagy magyar építőművész barátai, tiszteelői és eszméinek hívei június hó 10-én, a mester halálának tizennegyedik évfordulóján megalapították a róla elnevezett társaságot, melynek célja Lechner Ödön emlékének és hagyományainak ápolása, művészeti és nemzeti hivatásának terjesztése, továbbá az egységes magyar építőművészeti közlési megteremtésén és a magyar nemzeti építőművészeti kultúra fejlesztésén való munkálkodás. A társaság a magyar építőművészet barátainak társasága.

Tizennégy éve, hogy Lechner Ödön meghalt, tizennégy éve, hogy a világháború kitört a huszadik század tizennegyedik évében! Ezzel az időponttal mintha a magyar kultúrának egy ragyogó, küzdelemes korszaka zárult volna le: az a kor, amelyben a magyarság önmagára taláiba, évszázadok mulasztását pótolva igyekezett méltó helyét elfoglalni művészeti kul-

túráival a nyugati nagy nemzetek sorában. Olyan művészeti kultúrával, amely minden ízében lépést tart a haladással, de nem kolonális másolata, utánrezgése többé más kultúráknak, hanem a maga lábán jár, eredeti, öntudatos nemzeti kultúra minden modernisége mellett.

Ennek a gyönyörű kornak nagy eszméi, köztük Lechner Ödön eszméi is, úgy látszott már, — mintha az emlékek, a magyarság nagy emlékeinek gazdag múzeumába kerültek volna. A háború és az utána következő viszontagságos tíz esztendő mintha megőrölte volna azoknak a telkes küzdőknek táborát, akik valamikor a nemzeti jellegű, modern magyar építőművészet megteremtését, Lechner Ödön nagy célját tűzték ki életük feladatául. A régi művészek egy része, de az újonnan felbukkantaknak majdnem egész tömege minden egységes felfogás, minden szilárd benső meggyőződés nélkül, gyakran máról holnapra, vagy feladatáról feladatára változtatja irányát. Sokan dacolva a fejlődés törvényeivel, vagy meghátrálva a feladat nehézsége elől, a történelmi stílusok hatalmas kellektárából merítik kifejező eszközeiket. Mások viszont a legmerészebb nyugati kísérletek dogmatizmusába vetik magukat, átvéve ezeken ránk nézve szüntelen idegen formanyelvét, kifejező eszközeit. A zavar, a szélsőségek találkozása, talán sehol sem olyan teljes, mint nálunk. És mily kevesen gondolnak rá, hogy a fejlődés törvényeivel szembenállni éppolyan helytelen, mint amilyen méltatlan hozzánk az is, ha a legmodernebb radikális formában festik át az építőművészet káptár idegenre, a magyar lélek előtt érthetetlen kifejező eszközökkel.

Az a kis csoport, amely baráti szívvel és meggyőződéssel hitt Lechner Ödön eszméinek igazában, — *Gerő Ödön, Herman Lipót, Jánosky Béla, Jeszenszky Sándor, Jakab Dezso, Komor Marcell, Lyka Károly, Petrovics Elek, Pogány Mór, Vámos Ferenc*, — elérkezettnek látta az időt, hogy összegyűlve mindazokat, akik a mester baráti köréhez, eszméinek igaz megértőhöz tartoztak, lelkes elhatározással ápolja emlékét és terjeszse hivatását. A művészeti életnek, a nemzeti építőművészetnek számos híve, kiválósága csatlakozott hamarosan a mozgalomhoz és így született meg a régóta szükséges egyesülés, a *Lechner Ödön Társaság*, a Magyar Építőművészet Barátainak Társasága.

A Lechner Ödön Társaság június hó 10-én tartotta meg ünnepélyes formák közt alakuló ülését az Ernst-múzeumban.

Petrovics Elek elnökölt. Megnyitó beszédében előadta, hogy Lechner Ödön tiszteelői és barátai az új egyesüléssel egyfelől a mester drága emlékének ápolását, műveinek ismertetését és méltatását, szellemi örökségének hü-

gondozását tűzték ki célul, másfelől pedig a művészetében rejülő, törikké élő és soba el nem ejthető alappondolatot, a magyar építőművészet eszméjét a gyakorlatban is propagálni óhajtották. Lechner Ödön azon művészek közé tartozik, akiknek személye különösen alkalmas arra, hogy központja legyen ilyen tömörülésnek. Először mert határozott, kétséget nem tűrő programja volt, amely zászlóul szolgálhat, a másodsor meri egyéniségében megvolt az a hit és az idealoknak az a rajongó kultusza, amely példát ad és hitet szuggérál. Senmi sem bizonyítja jobban, hogy milyen nagy az ő egyéniségének vonzóereje, mint az, hogy noha már 14 év telt el halála óta, híveinek ragaszkodása emlékéhez és elveihöz egyáltalában nem csökken és az ő nevében meginduló művészi egyesülések ma is teljes mértékben aktívul és életrevalónak érzik. Eppen ezért bizalommal néz a társaság jövője elé s melegen büszköl az alapítókat és a Lechner-család megjelent tagjait. Végül arra való tekintettel, hogy az alakuló ülés éppen Lechner Ödön halálának évfordulójára esik, felkéri a jelenlevőket, hogy felelősséggel fejezzék ki tiszteletüket a mester emléké iránt.

Utána Jánsszky Béla ismertette a Társaság céljait, programját. A hallgatóság emlékeztetébe idézte Lechner Ödön igazi céljait és tanítását, amelyet kevesen értettek meg és fogtak fel kellőképpen annak idején. „A régi idők mulasztásait van hivatva pótolni a Társaság, — mondotta. A magyar társadalomhoz kell fordulnunk. Kitarító tanító, nevelő munkával egészséges, egysebésebb, öntudatosabb magyar építőművészeti ízlést kell teremtenünk. Barátokat kell szerezniünk elveinknek és a magyar építőművészetnek, akik megértenek bennünket. Megérő barátok nélkül minden törekvés meddő marad, amilyen — mondhatni — szárnyaszegelet csüggedtség volt az eredménye annak a felkes, de nem egységes mozgalomnak is, amely a művészek részéről Lechner Ödön törekvéseit támogatta. Tanító- és nevelőmunka nélkül nem fejlődhetik az országban építőművészeti műveltség, öntudatos, nevelt izlés. Ha valaha szükség volt erre, ma ez sokszorosan szükséges, hiszen — Lechner Ödön szerint is — valamely ország kultúrális értékét az idegenek előtt elsősorban építőművészeti alkotásai mutatják meg. Nekünk, a mai időkben eredeti és a büszke magyar fajhoz méltó, nemzeti szellemű alkotásokat kell létrehozunk. Olyan alkotásokat, amelyek nem idegen kultúrát ehhallatott tollainak összerakogatásából vagy elvirágozott történelmi stílusok porosodó kelléktárából szedett hervadt virágoknak igykes csokorba való szedéséből születtek meg, hanem a magyar faj nemzeti bényegét viselő magukon és ennek alkotóképességét, eretelését tükrözik vissza. Nem méltó a magyar fajhoz idegen, holt formanyelvek frazeológijával élni, ezeken megszólalítani a magyar építőművészet alkotásait nem méltó

és oktalan dolog is, mert e nyelveket ma már allig érti valaki, legfeljebb csodálja, amint csodálja számos más remek alkotását is a múltnak, amely azonban mind távol van az életétől, a mai élettől. A Lechner Ödön Társaságra nehéz munka vár: a felvilágosítás, tanítás és öntudatra ébresztés munkája. „A magyar nemzet, amelynek népe mindennemű gazdagból formakincset, eredeti izlést hozott magával ósházájából — mondotta Lechner Ödön —, a legmélőbb és legihivatottabb rá, hogy különleges helyet foglaljon el Európában egyéni és sajátosan eredeti művészetével, olyannal, amely mindig lépést tart az általános fejlődéssel és az élettél, de amely sohasem veszti el maga alul a nemzeti és faji talajt.” „Nekünk ezt a művészetet kell művelnünk, életre hívunk a magyar társadalom támogatásával, hogy megérdemeljük helyünket a Nap alatt.”

Az alakuló ülés ezután a tisztikart választotta meg. A három elnökölő igazgató, akik felváltva töltik be az elnöki tisztet: *Gerő Ödön, Korb Flóris, Márkus László*, a társaság ügyvezető igazgatója és adminisztrátora: *Jánsszky Béla*, gazdasági igazgatója: *Ernst Lajos*, jegyzője: *Vámos Ferenc* lett.

A választás után *Jánsszky Béla* ügyvezető igazgató hálás köszönetét fejezte ki a Társaság nevében a *Szinyei Merse Pál Társaság*-nak azért a kegyeletért, amellyel eddig *Lechner Ödön* emléket állította.

Az alapító-fogadalmi oklevelet *Gerő Ödön* fogalmazta és *Jeges Ernő* festőművész rajzolta.

A „*Lechner Ödön Társaság*” alapítói: *Arkay Aladár, Balázs Béla, Bartók Béla, Csók István, Dömötör István, Ernst Lajos, Falus Elek, Fényes Adolf, Gergely István, Gerő Ödön, Györgyi Dénes, Hatvany Ferenc br., Herman Lipót, Huszka József, Iványi Grünwald Béla, Jakab Dezső, Jánsszky Béla, Jeszenszky Sándor, Kernstok Károly, Kodály Zoltán, Komor Marcel, Korb Flóris, Kosztolányi Gyula, Kozma Lajos, Körössy Albert Kálmán, Lázár Béla, Lechner Jenő, Lechner Lóránd, Lyka Károly, Majovszky Pál, Málnai Béla, Márkus László, Medgyasszay István, Molnár Géza, Nemes Marcel, Petrovics Elek, Pogány Móric, Sebastyén Artur, Szirmecsnányi Ödön, Szirmecsnányi Ödönne, Szivessy Tibor, Vámos Ferenc, Zombory Lajos, Zsolnay-Mattyasovszky László.*

Az Orsz. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola Évkönyve az 1925—26., 1926—27. tanévekről. Egybeállította Pilch Dezső főiskolai tanár, főtitkár. Budapest, é. n., 114 lap, 3 képmelléklettel. — Egyetlen hazai képzőművészeti főiskolánknak ez az évkönyve több tekintetben értékes és megszívlelni való adatot tartalmaz. A művészettörténelmi kutató számára nélkülözhetetlenül teszi ezt a füzetet a 35—114. oldalakon közzétett lájstrom, amely betűrend-

ben közl mindazoknak névsorát és évszámát, akik az intézet alapításától, 1871-től kezdve ennek a főiskolának tanulói voltak. Ennek segítségével a kutató bérlikor könnyen megtalálhatja az egykori növendékek pontos anyakönyvi adatait. Aki a maga bőrén tapasztalta, mily nehéz az ilyen adatok megszerzése, bizonyára örömmel veszi ezt a nagy fáradtsággal összeállított elő listajstromot. Az intézet a multjáról ad benne számadást, de bő hely jut a jelen állapotra vázolásának is. Ebből kiemeljük, hogy az intézetbe tanáranak nevezték ki 1925-ben Sidió, Kisfaludi-Stróbi és Szeni-györgyi mestereket. Semmi sem jellemzi jobban a Főiskola anyagi helyzetét, mint az, hogy e három tanár *fizetésellenl* végzi nehéz munkáját (3. lap). *Kellő fedezet hiánya miatt* a nyári művésztelepek fenntartása céljából ismét a társadalom anyagi támogatását kellett a Főiskolának igénybe vennie (5. l.). Hasonlóképp *fedezethiány miatt* az iparművészet c. tárgy oktatása a Fővárosi Iparrajziskolában folyt, amelyet e célra Agótai főigazgató közbenjárására a Székesfőváros Tanácsa. A fővárosi és gaval-lársága nélkül e tárgy oktatása lehetetlenné vált volna (5. l.). Az Évkönyv elmondja, hogy hasonlóképpen *fedezethiány miatt* ezidén (1925/6) sem volt lehetséges a főiskolai oktatás zavartalan lefolyását kívülről jövő segítség s a hallgatók anyagi erejének igénybevétele nélkül biztosítani (6. l.), az amúgy sem jólé-tem örvendő hallgatósgától fűtésre és modell-díjakra ez évben 36 millió K-t kellett beszélni. A közönség köréből a tanári kar a szegény növendékek támogatására mintegy 50 millió K-t tudott összegyűjteni. *Fedezethiány* következtében a könyvtár csak 10 kötettel lehetett gyarapítani (6. l.). A következő 1926/7. tan-évben a művésztelepeket *kellő fedezet hiánya miatt* ismét csak a társadalom áldozatkész-ségének igénybevitelével lehetett fentartani (9. l.), ugyancsak *fedezethiány miatt* az ipar-művészi oktatás megint a Fővárosi Ipar-rajziskolában folyt. A könyvtár ebben az évben 82 kötettel gyarapodott. A statisztikai adatok sorából kiemeljük, hogy mindkét évben 320—360 közötti lagadozott a növendékek száma. E szám a rajztanárjelölteket is magá-ban foglalja. Magyarokon kívül Olasz-, Orosz- és Észtországból való hallgatók is látogatták a Főiskolát. A két tanévben a Főiskola nö-vendékei *fedezethiány* következtében nem mutathtak be Budapestben a nyilvánosság-nak tanulmányaik eredményét s így elestek annak lehetőségétől, hogy *nyomorukon kiállít-ásti eladások révén enyhítsenek. A meg nem felelő tanteremk zsúfoltság kedvezőtlen be-folyással volt a növendékek egészségére.* E nyomasztó viszonyok ellenére is rendszer-és szerényen végzi a Főiskola művészeivel és tanárképző munkáját, amelynek részleteibe bőszeges bepillantást enged ez az Évkönyv.

AZ ORSZÁGOS MAGYAR SZÉPMŰVÉ-SZETI MŰZELUM ÉVKÖNYVEL IV. kötet 1924—26. Budapest, 1927. Szerkeszti: *Pet-rovics Elek.*

Hosszabb szünet után ismét megjelent Szépművészeti Múzeumunk három esztendőre szóló évkönyve, kiállításban és tartalmának gazdagságában méltán sorakozva elődeibe. Magvát ezúttal is a múzeumi anyagra és a magyar művészeti multa vonatkozó tanul-mányok teszik; az előbbi csoportba tartoznak *Hekler Antal dr., Hoffmann Edith dr., Oswald Sírén és Digler Andor* értékes dolgozatai, a másikat *Divald Kornél, Hoffmann Edith dr. és Balogh Jolán dr.* avatott tollából eredő munkák adják.

Hekler professor az antik-osztály egyik figyelemre méltó reliefjével foglalkozik, mely Beilerophon-t és Pegasost ábrázolja. A különő darab a pergameni iskola terméke a Kr. előtti 2. század első feléből. A monda eme szaká-szának feldolgozása szinte páratlan a művés-zetben és ez még becsebbé teszi a reliefet. A kötet egyetlen külföldi munkatársa *Oswald Sírén*, akinek neve már a múzeum korábbi katalógusaiban is szerepel attribúcióval kap-csolatosan. Korai olasz képeinkről szóló fej-tegetése igen érdekes útjelző a primitív olasz mesterek értékelésében. A speciális területen működő tudós látogatása mindenkör erős nyomot hagy a képtárak katalógusában s *Sírén* új meghatározásai is szétbontanak majd összetartozónak hitt köröket s neve adnak ismeretlenként szerepeltetett festők képeinek. Sajátosság a műkincsek sorsa; két, éveig raktárban hevert kép az új megvilágításban az érdeklődés fűzvonalaiba jut. Az anyag leg-régibb darabját, az eddig csak „toszkan isko-lának” jelzett festületet, *Sírén* a luccai *Ber-linghieri* család körébe utalja, melyet „*Jelen-tékeny*” csoportnak mond. A tárgyalt művek közt a legfiatalabbat, a két mellékalakos feszü-letet, mely csak néhány éve tért napnyire raktári bujdosásából, *Baldovinetti* körébe so-rolja. Az új attribúciók széles kilengéseket mutatnak. A 22. számú Madonnáról *Rambord* ezt írja: „*Orcagnára* emlékeztet, jóllehet *Isztán* fel lehet benne ismerni a *sienai* iskolát.” 5—6 évtized mulva *Sírén* mesteréről hasonló határozottsággal így nyilatkozik: „*Habozás nélkül* lehet megállapítani róla, hogy *fiorenci* volt.” A részletkutatás nagyot haladt az újabb idő-ben és *Sírén* összehasonlítások útján egy sereg kép számára ajándi nevet. A 41-es számú Madonnát már *Schubring* a *Szt. Cecilia* mes-terének adta, *Sírén* tovább megy és *Buffal-maccot* sejtli a csoport festőjének. A 22-es Madonnát *Bernardo Daddi* körébe sorolja, az ennek a mesternek adott jelentékeny Madonnát visszautalja *Orcagna*-nak, aki évtizedekig sze-repelt már a kép festőjeképpen. Ugyancsak az ő körébe tartozik a 40. számú Királyok imá-dása, melynek szerzőjét több rokonképpel

egyelőre *Pseudo-Nardo* névvel jelöli és így tovább.

Hoffmann Edith dr. kitünő tanulmányában a rajzgyűjtemény egy csomó olasz darabját ismerteti (XVI—XVII. század), melyek előkészítő vázlatul készültek nagyobb munkákhoz, *Pöyler* Andor dr. pedig a XVIII. századbéli osztrák festők rajzainak ismertetésével ad becses összehasonlító anyagot a mind jobban szélesbülő barokk kutatásnak.

A nem múzeumi anyagból elsősorban *Divald*-nak ismertetése az eperjesi Szt. Miklós templomról érdekel. Egyenesen mintaképe a helyes rendszerezett munkának, mely a művelődéstörténeti kutatás és a művészeti szemlélet együttes jegyében áll. Bizonyára nem egy templom építésére lappanganak levéltárak rendezelien melyben garmadával oklevelek. Egyébként az eperjesi templom viszontagságos multja arra tanít, hogy a török nem látogatta helyeken sem nyugodtak a művészeti emlékek zavarlatlan, biztos csend ölében. Megszívlelendő a tapasztalt szerző intése, hogy helyi történet ismerete nélkül ne fogjunk egyes műemlékek tanulmányozásába. Korai kutatóink legjobbjával is súlyos tévedéseket követtek el ez elvet szem előtt nem tartva. A tanulmányt levéltáranyag követi, melyet *Iványi* Béla állított össze és mely bizonyára hasznos kulcsként szerepelhet majd a hasonló feladatokkal bábódo kutatók számára.

Hoffmann Edith dr. második cikke a gyulafehérvári *Baththyány*-könyvtár *Sztergomi* *Mátyás*-kérdés ismertetel, mely már eddig is gyakran foglalkoztatta a művészet és irodalom munkásait. A *Henrik* csukárdi plébánosnak tulajdonított miniatúrákat *Hoffmann* dr. két, idősebb század évnvi különbséget mutató csoportra osztja. Az elsőnek tényleg a csukárdi pap a festője, 1377-ben, míg a másik csoport a XV. század végén keletkezett és a szerzője, ha esetleg pozsonyi is, tehát magyar, a salzburgi *Schreier* modorára emlékeztet s annak köréből ered.

Balogh Jolán dr., az olasz-magyar művészeti kapcsolatok nagyszorgalmú bűvára *Nanni Unghero*t, a XVI. század első felében tevékenykedő firenzei építész és falfaragót mutatja be. Neve kétségtelen magyar származást sejtet, bár művészete teljesen az olasz művészet-történet berkeibe utalja. *Sansovino* és *Andrea del Sarto* barátja volt, *Vasari* pedig a *Palazzo Vecchio* egyik freskóján, mely I. *Cosimót* ábrázolja udvari művészei körében, a legkiválóbbak társaságában eleveníti meg. A szerző tanulmányához, melyet sok más érdekes olasz-

magyar művészeti kapcsolattal is megtűzdelt, gondos adattárt is csatolt *Nanni Unghero* életéről és működéséről.

Az értekezések után az intézet és fiókjai életének változása következik az 1924—26. években. A nyomászti viszonyok dacára sikerült az állandó felfelülről irányít változatlanul megtartani, ami annál tisztelretelműbb, mivel az állami dotáció még újabb fölemeltetése dacára is jelentéktelen; ám e nehéz években is megmutatták a hazai műbarátok a külföldre szakadt honfitársaink, mennyire becses nekik s mindannyiunknak a Múzeum történet fejlődése. A régi képtár gyarapodásából *Costa* Madonnája, a *Botticelli* iskolájából való *Szt. János*, egy olasz trónoló *Madonna*, melyet *Sivén* *Maso* di *Banconak* tart, *Melnyok* *Rákóczi*ja és *Bogdányi* csendellete emelkedik ki. A modern magyar osztály több remek *Munkácsy*-val gazdagodott; és említésre méltó a régielb-bek közül *Donát*, *Simó*, *Kozina*, *Petrich*, *Lieder*, *Dózsa* és mások műveinek megszerzése; az újabb generációból *Karcsay*, *Liget*, a nagy mestereink közül *Paál*, *Szinyei* *Merse* *Pál* és *Ferenczy* *Károly* jelentős alkotásai sorakoznak a meglévők mellé. A külföldi újabb művészet-osztálya *Menzel* pompás képével gazdagodott. Bő termése volt magyar alkotásokban a grafikai osztálynak is. A művészeti adattár 1925 óta a hazai művészek mellett külföldiekre is kiterjesztette a figyelmét, 1926-ban pedig megkezdte az ereklyék gyűjtését is. A *Hopp* *Ferenc* képzőművészeti múzeum több értékes gyűjteménnyel egészítette ki osztályait. A múzeumok új rendezéseiről, kiállításairól folyóiratunk hasábjain már értesültek az olvasók.

A berekesztő rész a tanulmányok bő német kivonata. A magyar művészettörténetnek eme bevált állítása révén annyira vagyunk, hogy nemcsak itthon, de külföldön is esemény-számba megy a magyar publikációk megjelenése.

Csatkai *Endre*.

CÍMLAPUNKON az 1926. év óta a Magyar Nemzeti Múzeum tulajdonában lévő, Lőcséről származó és Szt. Sebástyént ábrázoló, XV. század végére datálható faszobor képét hozzuk.

Felelős szerkesztő: *Dr. Majovszky* *Pál*.

Főmunkatárs: *Dr. Lázár* *Béla*.

Kiadó: *Ormos György*.

Szerkesztőség: *VII., Erzsébet-körút 7. II.*

Magyar Művészet 1928. 6. szám.